

HZ. PEYGAMBER VE GÜVEN TOPLUMU

DİB
YAYINLARI

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI - 1326
Halk Kitapları : 300

Yayın Yönetmeni
Dr. Yüksel SALMAN

Yayın Koordinatörü
Yunus AKKAYA

Eser İnceleme
Elif ERDEM
Hale ŞAHİN

Baskı Takip
İsmail DERİN

Grafik & Tasarım
Emre YILDIZ
Mücella TEKİN

Baskı
Korza Yay. Basım San. Tic. A.Ş.
Tel.: 0.312 342 22 08

1. Baskı
Ankara 2017

ISBN: 978-975-19-6686-5
2017-06-Y-0003-1326
Sertifika No: 12931

Eser İnceleme Komisyon Kararı: 16.03.2017/07

© Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel: (0 312) 295 72 93 - 94
Faks: (0 312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

İslam'ın Öngördüğü Güven Toplumunu Nasıl İnşa Edebiliriz?

Prof. Dr. Ali BARDAKOĞLU

*İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Kur'an-ı
Kerim Araştırmaları Uygulama ve
Araştırma Merkezi (KURAMER) Müdürü*

Allah, ilâhî inayetinin ve bizlere olan merhametinin sonucunu olarak bu dünya hayatında bizi kendi baskımıza bırakmamış, birbirimizin hukukuna riayet ederek dünya hayatını huzur, güven, istikamet içinde geçirmemize rehberlik üzere peygamberleri aracılığıyla bize dinini göndermiştir. Din, Yüce Mevlâ'nın bu dünya hayatımızla ilgili olarak bizden muradı, yani talepleridir. Bunu da vahyi ile bildirmiş ve vahyini aramızdan seçtiği peygamberlere özel bir usulde göndermiştir. Peygamberler hem Allah'tan aldıkları vahyi bize duyurmuş, hem de beşer olarak bu vahyin kendi hayatlarında örnek uygulamasını sergilemiş, inananlara fiilen rehberlik etmişlerdir. Onun için ilâhî dinin vaz'ında Allah'ın vahyini getiren peygamberler kilit rol oynamışlardır.

Hız. Âdem'in getirdiği ile son peygamber Muhammed Mustafa'nın (s.a.s.) getirdiği, özde aynı din, aynı davet, aynı vahiydir. Sadece zamanın geçmesiyle şartlara göre yeni ilaveler, yeni açıklamalar gelmiş; eski davetlerden sapma varsa onlar düzeltilmiş ve ilâhî davetin nihaî şekline "İslam" denilmiştir. Akide alanında, Allah'ın varlığına ve birliğine iman (tevhid), peygamberlik (nübüvvet) ve ahiret ile bunların içerdiği inanç esaslarında vahiy hep aynı vurguları yapmış, Yüce Yaratana bağlılığı temsil eden temel ibadetlerin özü ve ruhu hep korunmuş, temel ahlâk normları hep devam ettirilmiştir. Doğruluk,

dürüstlük, adalet, güvenilirlik, sevgi ve saygı hep emredilmiş; bunların zıttı ise hep yasaklanmıştır. Ancak bu inanç ve ahlâk ilkelerinin somutlaştırılması ve bunların hayata uygulanması, somut ilişkilerle eyleme dönüşmüş biçimleri olan şeriatler, toplumların hâl ve şartlarına, dönem ve ihtiyaçlara göre gerektiğinde farklılaştırılmıştır. Sonuç itibariyle din bu dünyada neye nasıl inanacağımıza ve nasıl davranacağımıza dair birtakım hükümler getirmiş; diğer bir anlatımla özgürlüğümüzü bir ölçüde kısıtlamış, bunu da tıpkı hukuk ve ahlak gibi yine bizim hayrımıza, bu dünyada huzur ve barışa, ahirette kalıcı mutluluk ve kurtuluşa kavuşmamız için yapmıştır.

Din öncelikle bir bağlanma, ahit (mîsak) ve güvendir. Mümin, Allah'a ve O'nun dinine inanan, O'nun vaad ve vâdlerinin birebir gerçekleşeceğine güvenen kimsedir. Allah da kulundan böyle bir güven içinde olmasını, imanında ve bağlılığında sebat etmesini bekler. Bu yüzden iman, aynı zamanda bir mîsaktır. Dinin bütün insanlığa yapılmış bir güven, barış ve esenlik çağrısından ibaret olduğu, son hak din olan İslam'ın davetinde çok açıktır. Hz. Muhammed aracılığıyla yapılan ilâhî davet, birbirinin kurdu hâline gelmiş o günün hoyrat insanlarına "Müslüman ol, huzur bul, kurtuluşa er" çağrısı yaparak gönülleri birleştirmiş, insan fitratına, toplumun ma'rûfuna/sağduyusuna seslenerek gönüllerde ma'kes bulmuştur. İslam davetinin halka halka yayılmasında dinin ilk muhataplarının Hz. Peygambere inanmış, onun sözüne güvenmiş olmalarının da payı büyüktür. İlk Müslümanlar Hz. Peygambere inanıp güvendikleri için onun beyanını esas aldılar ve Kur'an'ın Allah kelâmı olduğuna inandılar. Müslümanlık bu güven temelinde başladı ve gelişti.

Din esasında üçlü bir barış ve güven ilişkisine dayanır. Allah'la ve Resülüyle olan, kendimizle olan ve çevremizle olan barış ve güven ilişkisi.¹ Peygamber Efendimizin risaletinin ilk

1 Bu açıdan bakıldığında Kur'an'daki "Allah'a, Resûlüne ve emanetlere hıyanet etmeyin" uyarısının (Enfâl, 8/27) çok daha derinlikli bir anlama sahip olduğu görülür.

yıllarında, ashabının yanında Cibrîl ile arasında geçen ve “Cibrîl hadisi” diye bilinen diyalogun anlattıklarını bu açıdan yeniden düşünebiliriz. Bu kısa ve öz diyalog, dinin üç temel unsuru olan *iman*, *İslam* ve *ihsân*'ı dini anlamının ve hayata yansıtmanın üç temel açısı olarak çok güzel özetlemektedir. Zaten bu üç kavramın kök anlamları olan inanma/güvenme, kurtuluş/barış, güzellik/iyilik arasında da kopmaz bir bağ vardır. Hemmen bütün hadis kaynaklarında geçen bu olayda vahiy meleği Cibrîl, bir gün dini öğretmek üzere Hz. Muhammed'e gelmiş; ona “iman, İslam ve ihsân”ın ne demek olduğunu sormuş ve Hz. Peygamberin verdiği cevapları da tasdik etmiştir. Bu diyalogda üç kavrama getirilen açıklama öz itibariyle dinin inanç, ibadet ve ahlâk temellerine işaret eder. Hadiste iman esasları sayıldıktan sonra İslam, “*şirk koşmaksızın sadece Allah'a ibadet etme ve dört temel ibadeti (namaz, oruç, zekât ve hac) ifa etme*”, ihsân da, “*Yüce yaratıcıyı görüyormuşçasına O'na boyun eğme/bağlılık gösterme*”² şeklinde açıklanmıştır.

Burada geçen *imân*'ı Yüce Yaratanla güven bağına tazeleme, O'nun sonsuz egemenliğine boyun eğme ve bütün nimet, lütuf ve inayetin O'ndan geldiğini kabullenme ve bu bağı sadakatle sürdürme şeklinde açıklamak gerekir. Çünkü Hz. Âdem'le başlayan ve son hak din İslamla mühürlenene vahiy, eşyanın hakikatini ve varoluşun anlamını insanlığa göstermiş olması cihetiyle bizler için mahzâ bir lütuf ve ilâhî inayettir. Peygamberler de bu ilâhî inayet ve rahmet yolunun öğretmenleridir. İslam'ın getirdiği bütün hükümler Allah'tan gelen bu yardım ve lütfun bize bakan yönünü teşkil ettiğinden esas itibariyle biz insanların yararına. Zaten buna inanma Müslüman olmanın ön kabulleri arasında kendiliğinden yer alır. Mesela İslam'ın ibadet hayatımıza, helal ve haramlara dair koyduğu hükümlerin hikmeti ana hatlarıyla bilinse de dayandığı gerekçenin (illet) ve gözettiği gayenin bilinmesi her zaman mümkün olmaz. Ancak böyle bir bilinmezlik Müslüman açısından ciddi bir sorun

2 Buhârî, *İmân*, 37; Müslim, *İmân*, 1.

değildir. Müslüman gerekçe ve amacını bilebilsin veya bilemesin, dinin koyduğu hükümlerin son tahlilde kendi yaranna olduğuna inanmaya devam eder. Çünkü dine inanma esasen yaratılmış birey ile onu yaratan Cenâb-ı Hak arasındaki güven ilişkisi temeline oturur. Aynı kökten gelen *iman*, *eman*, *emniyet* ve *emanet* arasındaki ortak anlam bağı sadece sözlük açısından değil dinî anlayış bakımından da “güven”dir. İslam düşünce geleneğinde *elest bezmi*, *ahd* ve *mîsak* kavramları ile ifade edilen insanın yaratılış ve dünyaya gönderiliş serüveni, bu ilişki ve sözleşmeyi sembolize ettiği gibi Yüce Yaratan açısından insanın dünya hayatında bir sınava tabi tutulacağını ve ona olan güvenine ne derece layık olacağını deneneceğini de anlatır. Bu yönüyle iman, insanın hem bu nimet ve inayete şükretmesi, hem de tabi tutulduğu güven sınavını başarma çabasıdır. İman geleceğe bakan yönüyle ise, insanın yalnız geldiği ve yalnız terk edeceği dünya hayatından sonra güvenli bir limana sığınarak kalıcı mutluluğa erişme çabasını anlatır ki bu çabanın dayanağı da yine inanma ve güvenmedir.

Dinimizde ibadetler Allah’a bağlılığın göstergesi olan simgesel davranışlar olduğundan sadece O’nun için ve O’nun emrettiği tarzda yapıldığında bir anlam ifade eder. İbadetlerin şekil ve keyfiyetinin makul olmakla birlikte akıl yürütme ile inşa edilememesi ve bir davranışın ancak Cenab-ı Hak tarafından belirlenmesi halinde ibadet statüsüne yükselebilmesi, yani *teabbüdi* oluşu bu sebeptir. *İbadet*, verilen bütün nimetlere karşı bir *şükür* çabasıdır; bu yönüyle imanla başlayan şükretme ibadetle daha somut bir hâl alır. Nitekim Yüce Yaratanın huzurunda duruşu simgeleyen namaz ibadetinde söze “*Fâtiha*” ile, bütün minnettarlığın “*Alemelerin Rabbi*”ne yöneltilmesi ile başlanır. O’nunla olan bağı güçlendirecek taahhütler ve yakanışlar yapılır. Kur’an’ın ifadesiyle namaz bireye, onu namaz sonrasında da her türlü kötü ve çirkin davranışlardan koruyacak bir bilinç ve duyarlılık kazandırır.³ Oruç, hac ve diğer

3 Ankebût, 29/45.

ibadetlerde de hem kişinin iç dünyasına ve derunî dindarlığına hem de sosyal hayatın barış, güven ve dayanışma içinde olmasına ciddi katkılar vardır. Ancak ibadetler nimetlere karşı şükür olduğu kadar iç dünyamızda da bir dinginlik, huzur ve kendimizle barış kurma çabasıdır; ahlâkî sonuçlarıyla topluma yansıyan bir esenliktir.

Cibrîl hadisi açısından belirtmek gerekirse, Müslüman bireyin güvenilir olmasında ve güven toplumunun inşasında belki de asıl anahtar rol, *ihsân* kavramına aittir. Hadisteki ihsân açıklamasından kişinin her an Yüce Rabbimizin gözetim ve denetimi altında olduğunu bilerek davranması ve böyle bir bilinçle yaşaması halinde iman ve ibadetle başlayan dindarlığının kemale ereceğini anlıyoruz. Diğer bir ifadeyle ihsân, “yapılması gereken şeyi en güzel şekilde yerine getirme” veya “kendine yönelik her tutum ve davranışa en güzel şekilde karşılığını verme” şeklinde genel bir davranış kalitesine işaret etmektedir. İhsan dindarlıkta kemali, ihsân ahlâkı da Müslümanın bütün davranışlarına yön vermesi gereken dürüstlüğü, duyarlılığı ve bilinç hâlini ifade eder. Bu yönüyle ihsân ahlâkı, Müslüman'ın dışı ile içinin, özü ile sözünün bir olması, toplum içinde de yalnız başına iken de aynı istikameti koruması, etrafına güven ve esenlik veren bir kimse olması demektir. Bu çok açıktır. İslam'ın ilkeleri açık ve bilinebilir olduğuna göre ihsân ahlâkına sahip bir Müslüman'ın hayat çizgisi de öngörülebilir ve güven verici olacaktır.

Peygamber Efendimizin en önemli vasıflarından biri onun güvenilir olmasıydı. Mekkeliler İslam öncesi dönemde de onu hep *Muhammedü'l-Emîn* olarak bildiler ve tanıdılar. İslam döneminde müşrikler onun davetine karşı çıktılar, amansız bir mücadele verdiler, ama ona “güvenilmez ve doğru söylemez” demediler. “O güvenilir bir kimsedir, doğru söyler, ama getirdiği akide ve din bizim kurulu düzenimizi bozuyor, ticaretimizi baltalıyor. İslam, kardeşlik çağrısı yapıyor, bizim sınıf ve kabile egemenliğine dayalı itibanımızı yok ediyor. O bütün insanları

eşit tutuyor, biz hürleri köleyle eşit yapıyor; biz zenginleri fakirle eşit yapıyor. Onun için bu yeni daveti kabul edemeyiz” dediler. Birçok itirazda bulundular ama Peygamber Efendimizin güvenilir olmadığına dair bir söz edemediler. Çünkü Peygamber Efendimizin hayatında eğrisi hiç olmadı, yalanı olmadı; tek bir çizgisi oldu, ok gibi dosdoğru bir çizgisi oldu. Peygamberimiz, Müslüman’ı “*elinden ve dilinden insanların güvende olduğu kimse*” olarak tanımlamaktadır.⁴ Verilen sözde durmamayı, emanete hıyanet edip insanların güvenini boşa çıkarmayı münafiklığın göstergelerinden saymıştır.⁵ İdeal bir İslam toplumu özlemine dile getirirken kullandığı ölçüt “*bir kadının Allah’tan başka hiç kimseden korku duymadan (tek başına ve güven içinde) Hire’den kalkıp gelerek Kabe’yi tavaf edebilmesi*”dir.⁶

Bugüne geldiğimizde Müslümanların “güvenilirlik” vasfında ciddi zaafaların ortaya çıktığını, İslam toplumlarının “güven toplumu” olma özelliğinden hızla uzaklaştığını görmekteyiz. Elbette bunun birçok sebebi ve açıklaması yapılabilir. Hatta güven ve güvenilirlik sorununu sadece “dindarlık” çerçevesi içinde ele almak da yetersiz kalacaktır. Dindarlıktaki dürüstlüğün temelinde de kişinin kendine ve insanlığa saygısı vardır. Bu yönde bir tartışmadan sarf-ı nazar ederek konuya ilgili hadis açısından baktığımızda; nasıl ki yukarıdaki hadiste *iman*, *İslam* ve *ihsân* dindarlığın birbirini tamamlayan üç veçhesi/kademesi olarak yer almışsa, aynı şekilde Müslüman’ın güvenilir olması ile toplumda huzur ve güvenin egemen olmasını da iki kademe olarak düşünmemiz gerekir. Bu yüzden İslam’ın öngördüğü güven toplumunun inşası için önce kendi dindarlık tarzımızı ve davranışlarımızı Kur’an ve Sünnet’in ışığında devamlı gözden geçirerek tashih etmek zorundayız. İslam’ın izzetini korumanın da, bütün dünyanın imreneceği bir güven toplumunu inşa etmenin de ilk adımı budur.

4 Buhârî, *İmân*, 4-5; Müslim, *İmân*, 64-65.

5 Buhârî, *Vesâyâ*, 8; Müslim, *İmân*, 107-109.

6 Buhârî, *Menâkıb*, 25.

Etrafımızda olup bitene dikkatli baktığımızda İslam dünyası ve Müslümanlar olarak birçok sorunumuzun bulunduğunu, dünyaya akseden ilâhî adalet ve *sünnetullah*'ın gereği olarak her bir sorun ve zaafımızın olumsuz sonuçlarının bize geri döndüğünü, bizim önümüze geldiğini, bizim ayağımıza dolandığını görüyoruz. Kur'an'ın sıkça vurguladığı çerçevede ifade edersek; iyilik ve güzellikler Allah'ın bizlere lütuf ve ihsânı, kötülük ve olumsuzluklar ise kendi ellerimizle yapıp ettiklerimizin sonucudur. Allah kimseye haksızlık etmez; insanlar kendilerine haksızlık/yazık ederler. Bugün Müslümanlar olarak bir dizi sorunla boğuşuyorsak bunda elbette öteki dediğimiz başkalarının payı da vardır ve bu beklenen bir durumdur. Ancak olup bitenin bütün sorumluluğunu bizim dışımızdakilerde aramak ve suçu hep başkalarına atmak dürüstlük değildir; gerçeklere bile bile göz kapamadır.

Bugün İslam dünyası olarak bir güven toplumu oluşturmanın özlemini duyuyorsak en başa dönmemiz, öncelikli olarak imanın Yüce Yaratanımızla içtenlikli bir ilişki, dindarlığın kendimizle ve toplumla dürüst bir ilişki olduğunu hatırmızdan çıkarmamız gerekir. Esasen ahirete iman Müslüman'ın dünya hayatını çekip çevirmede, onun hakka ve hukuka riayetini sağlamada tek başına yeterli bir yaptırımı içinde barındırır. Her bir Müslüman, ahirete inanıyor olmasının davranışlarını denetlemede ve ahlâkileştirmede ne kadar müessir olduğunu kendi hayatında gözlemleyip kendini sorgulamakla, inançla davranış arasında canlı bir bağ kurmak ve uyum sağlamakla da mükelleftir. Özellikle, ahirete inanan bir insanın inancıyla eylemlerinin çelişmesi, onu güvenilmez kılmaya yetecek bir kanttır. Ayrıca müminin yaptığı ibadetin şekilde kalmayıp davranışlarını denetleyen, dindarlığını derinleştiren bir etkiye sahip olması da gerekiyor. Bunu sağlamak da yine Müslüman bireyin dinî sorumluluğudur. Dinin özünde samimiyet, davranışların gösteriş ve çıkar için değil içtenlikle ve inanarak yapılması ilkesi vardır; ahlâkîlik vardır. İslamî terminolojide bu samimiyetin

adı ihlâs, bunun karşısı da nifâk/münafıklık veya en azından riyâ/ikiyüzlülüktür. Şekil ve erkân ancak böyle bir derinliğe sahipse değerlidir. Kendi iç dünyamız ve düşüncemizle söz ve davranışlarımız arasındaki tutarlılığın adı samimiyettir.

Kur'an-ı Kerim ve hadisler Müslüman'ın bu özelliğine sıkça vurgu yapar:

*“Gerçek erdemlilik (birr), yüzünüzü doğuya veya batıya çevirmeniz değildir. Ama gerçek erdem sahibi, Allah'a, ahiret gününe, vahye ve peygamberlere inanan, servetini –kendisi için ne kadar kıymetli olsa da– akrabasına, yetimlere, ihtiyaç sahiplerine, yolculara, yardım isteyenlere ve insanları kölelikten kurtarmaya harcayan; namazında devamlı ve dikkatli olan ve zekât yükümlülüğünü ifa eden kişidir ve söz verdiklerinde sözlerini tutan, felaket, zorluk ve sıkıntı anlarında sabredenlerdir. İşte onlardır sadakatlerini gösterenler ve işte onlardır takva bilincinde olanlar.”*⁷

*“İyilik, gönlü huzura kavuşturan ve içe sinen şeydir; kötülük ise insanlar sana fetva verseler de gönlünü huzursuz eden ve içinde bir kuşku bırakan şeydir.”*⁸

*“Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz, ancak kalplerinize ve amellerinize bakar.”*⁹

Sadece bu âyet ve hadisler değil, Kur'an ve Sünnet'te geçmiş toplulukların hikâyesi aktarılırken de, ehl-i kitâbın bazı davranışları kınanırken de Müslümanlarla ilgili normatif düzenleme getirilirken de temel amaçlardan birisi ahlâkîliktir; hatta imanda samimiyet ve güvenilirlik de bir ahlâk konusudur. Böyle olunca bütünüyle İslamî öğretinin hedefi ahlâklî, güvenilir, tek başına olduğunda bile her daim Allah'ın gözetiminde olduğu bilincini (ihsân) koruyan, elinden ve dilinden kimsenin zarar

7 Bakara, 2/177.

8 Dârimî, Büyü, 2.

9 Müslim, Birr, 34.

görmeyeceği, kendisine yapılmasını istemediği şeyi başkasına reva görmeyen bir Müslüman şahsiyetini inşa eder. İslam'ın son derece önemseydiği bu temelde bir çürüklük varsa, onun üzerine “güven toplumu” gibi bir projenin inşası nasıl mümkün olur?

Fıkıh başta olmak üzere İslam toplumlarının tarihsel tecrübesi içinde şekillenip gelişen dinî ilimler, Müslümanların ameli hayatını kuralcı/nesnel bir yaklaşımla resmetmekte ve bunda da toplumda hukukî istikrarı ve düzeni koruma kaygısı öne çıkmaktadır. Bu kaygı yerindedir ve her toplumun huzur ve düzen içinde yaşama ihtiyacı öncelikli bir zarurettir. Kurallar da buna hizmet etmiştir. Ama diğer yönden dinî ilimler ve din adına söylenenler -dinin asıllarından beslenmekte oluşu sebebiyle- sözünü ettiğimiz özüne-sözüne güvenilir, ahlâklı Müslüman şahsiyetini oluşturma; bu oluşuma zarar verecek etkileri en aza indirme kaygısını da taşımak zorundadır.

Bugün İslam'ın tarihsel tecrübesini okumakta ve bu tecrübe ile yaşadığımız çağı barıştırmakta zorlandığımız, üstelik Kur'an ve Sünnet'in getirdiği mesajı günümüze yorumlayarak aktarmakta ihmalkâr davrandığımız içindir ki dinle hayat arasındaki canlı bağımız hayli zayıfladı. Dindarlığımız belli şekil ve kalıplara, belli şekil şartlarını yerine getirmeye münhasır dar bir alana hapsedildi. Müslümanlığın, sürekli kendimizi ve dışı akseden davranışlarımızı ilâhî vahyin ışığında denetleyen bir bilinç hâli olduğunu unuttuk. Sonuçta dinin özünü ve ana mesajını ıskalayan, dindarlığın hayatın bütün yönlerine ve evrelerine yansımaları gereken bir rahmet, dinginlik, barış ve güven ilişkisi olduğunu zihninden silen, buna karşılık dar bir alandaki dinî tezahürlerde titizlik gösteren iki dünyalı, iki şahsiyetli ve iki kimlikli bir Müslüman tipolojisi ortaya çıktı.

Üzülerek belirtmeliyim ki, günümüzde bir kısmımız iki dünyalı oldu. İki dünyalı olmak demek, zihinde iki ayrı meşruiyet ölçüsünün olması, iki ayrı çıkış kapısının bulunması de-

mektir. Bundan dolayı yeri geldiğinde devletin kanunu vardır, toplumun nizamı vardır, mevzuat vardır, denilerek ona sınılandı; bu hesaba gelmiyorsa o zaman da zihindeki meşruiyet ölçüleri devreye girmeye başladı; kendince verilen veya birinden alınan fetvaya/cevaza sınılandı. Yani müşteri memnuniyetine göre üretilen fetva piyasası içinde kişiler kendi doğrusunu kendi seçer ve kendi yolunu kendi açar oldu. Bu da Müslüman'ı güvenilirmez kıldı. Görsel dindarlıkla yetinen, zihnen İslamcı, yaşadığı hayat itibarıyla son derece dünyevileşmiş Müslümanda gözle görülür bir kişilik parçalanması ortaya çıktı. Bu kadar farklı meşruiyet ölçüsünün ve savrulmanın bulunduğu bir dünyada güvenilir insan profili çizmek de güven toplumu oluşturmak da neredeyse imkansız hâle gelmiş demektir. Güven, esenlik, baş ve ahlâkîliği sağlamak için gelen ve bu değerlerin birincil kaynağını oluşturan bir dinin müntesipleri arasındaki böyle bir manzara, ortada ciddi bir sorunun bulunduğu gösteresidir. Dahası bu durum sadece içinde yaşadığımız topluma yansıyan bir güvensizlik üretmekle kalmayıp, aynı zamanda dinî değerleri ve geleneği de hayli tartışmalı hâle getiriyorsa ve zihinlerde dindar davranışları hakkında ciddi bir algı sapmasına yol açıyorsa artık sorun değil bir krizden söz etmek gerekir. Şu anda İslam toplumları olarak içinde bulunduğumuz durum bundan çok farklı değil.

Cibrîl hadisinin bize hatırlattığı değerlere tekrar dönecek olursak görürüz ki, *iman, mümin, emanet, emniyet, emân, İslam, ihsân, ihlâs, adalet* dahil dinî düşüncemize yön veren birçok kelime ve kavram Müslüman'ın güvenilir, istikamet sahibi, özü-sözü bir kimse olmasını, elinden ve dilinden herkesin güvende olması gerektiğini ifade etmektedir. İslam'ın öngördüğü güven toplumunun inşası da buradan geçer. Burada sorun sadece, güvenilir olma vasfı hayli zayıflamış bir Müslüman'ın dünyadaki İslam karşıtlığına malzeme yapılması değildir. Bu vasıf zayıfladıkça dinin özünün de kaybolup geriye kabuk ve şekillerin kalması tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Böyle olunca da

her birimiz, öncelikle Müslüman birey olarak kendimiz güvenilir olmayı önemsemek ve gaye edinmek, öte yandan da güven toplumunu inşa etmeyi başkaları için değil kendi Müslümanlığımızın kalitesi için, Yüce Rabbimizin huzuruna ak bir alınla çıkabilmek için talep etmek durumundayız.

Eşyanın hakikatini ve her şeyin doğrusunu bilen Yüce Mevlâ'dır. Hepimizin dönüşü O'nadır.